

ГОДИНА

5

1 8 6 8

ВОЈИН

БРОЈ

3

20. Јануара.

ЛИСТ ЗА ВОЈНЕ НАУКЕ, ВЕШТИНЕ И НОВОСТИ.

ИЗДАЈЕ И УРЕЂУЈЕ Драгашевић, официр.

Писменост у нашој војсци. — Руска војна снага. — Маршао
Бел-Исл своме сину. — Положаји. Од Лера. — Оглаеи.

Писменост у нашој војсци.

(Продужење)

Хартнију, пера, оловке и мастило, водни ће официр тражити у четнога командира из канцеларије његове. Употребљену артију скупљаће помоћници водничови, и предавати је писару четноме. На концу курса (по ускресу) ова се хартнија предаје батаљонскоме команданту; она се даје употребити у лабораторијуму за артилеријске цели.

Свака 2 војника дужна ће бити да купе по један стаклени дивитић. Њихов каплар пази на чување мастила, и издаје им га. Осим тога, они су дисциплинарне старешине својој десетини, мотре да им сви људи дођу на посао, и воднику јављају.

Водни поднаредник надгледа ствари школске: он се брине да у век имаде креде код табле, да је ту сунђер, влупе и столови читави и тако даље. Њему се обраћају каплари водни, тражећи потребну хартнију и т. д. за своје људе. Водни официр ово све контролише.

А четни командир је увек на руци своје водноме официру, и све што требау за школу, наредиће да се изда, или молити да се набави. Он ће се бринути да му се људи из чете што је могуће мање растурају и куда одашиљу, без његовога знања и без особите потребе. Осим осталих дужности, које он има према војницима као старешина, — он не пропушта ни једне прилике, у којој би могао војнике своје подстрекнути да марљивије и брижљивије приону за посао, који имају да врше, и знања, која треба да науче. Особито ће, у договору са својим водним официрима, гледати начина којим ће љубав и братства међу војницима развити. Чим је реч о љубави и братству, већ не може бити разговора о батинама и псовању; леги примери, разговор искрен, саслушавање и т. д. биће једина средства, којима ће он изнудити вољнога узајамнога помагања у људи. Јер ниједна дружина не може бити чврста и постојана, у којој се та чврстоћа силом добија. И школе четне, то су ти најбоља прилика, у којој се могу развити онаки појмови, који су услови доброме реду и вољној ал сигурној послушности. И четни командир дакле знаће све чим му се људи свакога часа, и сваке лекције занимају, и он ће примером и речима подржавати воље и марљивости и код свога официра и код својих људи.

Четни ће командир држати два пут. испит (за време курса): о св. Сави и око Ускрса. Ту ће му бити прилика, у којој ће се он уверити о успеху својих мисли и начина: ту ће он видети способност својих официра; ту ће он имати прилике да људима својима другаче представи војску, но што им томе

Где који остарели нижи чиновни велe. Он ће белешке своје о овим испитима, свезати са онима водних официра, и правиће извешће своме команданту. О ускрсу, ако команданат хоће, може и сам доћи на испите својих чета, и лично се уверити о наравној снази свога батаљона. Општи извештаји начелнику војске, казаће у каквоме је стању наша редовна војска.

Ево у неколико речи ми исказасмо своју мисао о склопу ове школе; да боме да је врло скучено, ал нам то и не беше намера; јер то је посао других, поглавито пак четнога командира. Сад ћемо пак прећи на само изучавање и посао око тога.

Ми смо већ рекли да је водни официр наставник своме воду. А то није ситна ствар. Његова способност за то, његова марљивост, његова сталност, његово око, његово поштење, имају у војсци најважнија лика. Он је непосредни учитељ, он је наравствени организатор, он је све и сва. Четни командир тек кроз његове очи види, кроз његова чула осећа и стоји у одношају с људима. Дужност је дакле воднога официра да најозбиљније настане око свога изображавања, и због тога дакле, што нам је он дужан да посеје нове а утврди старе клице: реду, вољи и свему узвишеноме у људима. И четни командир на то мотрити мора, али без водника, помоћника својих изгубио би се у силноме и виспреноме послу изображавања војника. Водни официр дакле мора најбрижљивије да настане око људи својих, мора да сву своју снагу и све своје поштење принесе на корист народу своме. Он је наставник и хранитељ људима, још младима; и од

његове умораности, погледа и т. д. зависи какви ће људи изићи. Он пречишћава покварене клице у људима, он истребљује кукољ: рђаве наставнике ниже и околину нових војника. Свом својом стро-гошћу и утицајем казниће неваљале, а подпу-ним пријатељством и усрђем обимаће врлине и про-стодушна непокварена срца у људи. Нижи чиновни-његови су помоћници. А какви ће они бити, до водника стоји. Они се огледају у својој водној официру. И поднаредници у опште, једини могу бити, који савршено познају човека, и који имају дара, воље, поштења и способности да врше миг свога водног офицера.

Ето то је посао водних офицера. Но да се све ово добије и постигне, није потребно да су офи-цири из једна у касарни. Као што смо рекли довољно је за то дневно по 2 сахата. Онај сахат у школи, на екзерциру више вреди за то но цео дан. Јер обу-чавање мора носити и свога достојанства, те да не постане као клеветање млине, на које се може на-вијнути да се и не чује. — Водни офицер мора да савршено познаје своје помоћнике. Поштење и позна-вање човека мора им бити прво својство. Сваки други без овога, није способан да и какав корисни уплив произведе на људи. Они ће само оно радити, што им водни офицер рече; начин ће онај бити, који су од водног офицера свикли.

Водни је офицер дакле учитељ и војницима простим и њиховим непосредним старшинама.

Да видимо сад начин, којим ће се он послу-жити, да спреми своје помоћнике, а после како ће

с њима учити и војнике. Све разумејући оно, што спада у круг писмености, — наше изречене намере.

Нижи чиновници су помоћници водноме официру. А они ће само тако моћи то бити, ако потпуно поимају мисао официрову и буду извршиоци његове тежње према војницима. Оваки могу бити само они каплари, које водни официр савршено познаје, и у којима он има поверења. Он их осим тога мора да обучи начину, којим треба да војницима појединости разјашњавају и уче их. И ми мислимо да је за свако учење у гомили, преко потребно да се **један метод** усвоји, којим ће се мисли и воља преносити. Јер је лакше показивање вишини у један мах и јер су ђаци врло зближени и поимају се на свакоме реду и врсти. Да боме, што је начин природнији, све је боље.

Водни официр дакле, научиће своје помоћнике начину, којим ће помагати војницима да уче.

Ови помоћници разуме се морају бити писмени. Али начин, којим се код нас до скоро учило читању, врло је несавршен, и дакле ако хоћеш који други предузети, мораш људима најпре показати. Ово ће чинити официр свакога дана у школи, у исти мах кад и војницима тумачи. Јер говорећи о нечему, да боме каплари ће најбоље и најлакше схватити га. А и време се много око тога не губи. Да се пак водни официр увери, колико су његови помоћници свесни метода његовога, он ће недељом по 1 сахат само с њима у школи провести, испитујући их, допуњавајући их и показујући им. Том приликом он ће их настављати и другоме чему, што спада у њихову дужност, а односи се на понашање према

војницима. Ни чему не смеју нјжи чинови учити војнике, док њихов официр не дозна начин, којим они то чине.

У опште при васпитавању са свим је све једно, или имао малено дете или одраслога неразвијенога човека: следственост и постепеност јесу услови, без којих не може бити чврста и видна успеха. Природна је слабост, својствена свакоме човеку, да почетник вазда нагли и хтео би од један мах да научи и користи види као на прилику, почетник у живописној вештини, није задовољан, ма и врло корисним послем копирања и етиде, већ одмах хоће да наслика велику и самосталну прилику — као год и слаби почетник у читању, што тражи занимљиву књигу, коју, разуме се, и не појима. Ову урођену навику људи треба помоћници добро да познају, и да јој не дозвољавају да се шири.

И официр ће питати по каткад војнике, како им овај или онај каплар казује, разумеју ли га, и како се према њима понаша. Овим он још више упознаје своје помоћнике и исправља их тамо, где су гршили.

Но учење не стоји баш са свим до методе. Воља и љубав ваља да руководи учитеља свакога. Без овога не помажу никаке, па и најновије методе. И оваки треба да су каплари и поднаредници.

Оволико смо мислили да требаше рећи о помоћницима официровим. На крају ћемо још поменути мисао једнога официра, који о сличном предмету пре некога времена рече:

Говор и реч — литература — замењују пређашња средства за довођење и одржање реда и ди-

сциipline у војника; при изображењу дакле његовине, ова ће средства бити неопходни чинитељи.

Да овај чинитељ доиста утиче, преко је потребна тврда, разумљива писменост, а која се добија само постепеним, т. ј. систематским изучавањем.

За ово има довољно књига, а где воље има ту ће бити и учитеља па и лошије методе биће добре.

Само још треба упамтити, да правилно развијање писмености, донеће скоре користи: јер оно помаже развијању душевне па дакле и телесне снаге у војци, а временом благотворно ће се одазвати и у целоме нашем народу.

Неправилно развијање писмености доводи неприлике и несреће, хладноћу к ствари, напрасно харчење средстава и разуме се, показаће се бесплодна за општу корист. (Продужење се.)

Руска војна снага.

(Продужење.)

Народ је дужан листом да се дигне, кад му се судбина решава. Војска чисто за рат обучена, па ма како ваљана била, нужна је само оној држави, која често води оделите војне и која врши далеке експедиције. Генски поход отворио је Прусии очи, судбина јој је за дуго била у рукама кабинета и она да је отуда решење очекивала, ишчезла би као сан; али она је то потпуно разумела. И од тога времена у Прусии главно је народња војска. Само тако могла је Прусиа у пола мања и од Аустрије и од Француске да има највећу војску, и у последње

време на месец дааа после објаве рата, војска јо^і је нарасла на 360000, дакле у трећину више но што је Француска имала 1859. Нема сумње, да је и после Чешког похода у устројству Пруске војске каквоћа жртвована коликоћи; али за то од 1806. год. Прусија је само за независност своју смела да зарати; а то је изузетак, који у многоме искреће појмове о обичној срећи. Осим тога 1813. Пруска је војска била само део савезничке а у последње време имала је толико среће, да јој се ваљаност не може ни да види.

Што је државна зграда још на слабом темељу и није ујамчена јаком етнографском разликом, што је ђеографски положај затворен и спречава слободу радње и најпосле што треба да се одржи случајно задобивено политичко достојанство: све су то узроци, који су Прусију претворили у војнички стан (и ако не по духу а оно по установама) —, који су је нагонили, да устроји народњу војску. И народња војска, која није художно изведбана маса људи, већ добро уређена и обучена земаљска снага, без велике муке и при нормалном року служења, који је нуждан, те да од сељака буде солдат, може да буде добра војска; но по својој историјској задањи Прусија је требала да има много већу војску, него што према броју обиталаца долази. С тога узимају се у војничку школу сви млади људи и служе само толико, колико је нужно, да се обуче руковању оружјем и фронту. При таквом стању ствари не може бити говора о томе, да се војска слије у једно органско цело, — први услов за каквоћу војске; снагу у војсци чини оно, што је у њој стално, т. ј. офи-

цири и подофицири; маса војника, који су само споља обучени, умеће се у кадар као суров материјал. Кадар треба да има војничког духа толико да сташе за све. Официри се обично васпитавају у војсци; али кад војске у мирно време тако рећи није било, ваљало је образовати официрски кор, који би сам по себи од колевке још био задахнут војничким духом у потпуном смислу речи. И Прусија је за то имала готов елеменат у своме благородству, војничком и ритерском сталежу, који је основа и снага њене војске. Ови људи, рођени војници, слепо одани династији, и држе целу Пруску војску¹⁾. То је узрок што феудална странка у Прусији има такву вагу: она није предрасуда владе, као Француско благородство за Бурбоне ресторације, нити резултат неспоразумења као шљахта, — руско благородство у западним губернијама. За државу, који је династија и војска више него народ, елеменат, која је душа оружане снаге, на сваки начин мора бити од великог и првог значаја, противу кога Вирхови и Твестени тако исто немају снаге, као што Лабурдони и Ларошжаклени ресторације не бејаху кадри, да обору начела од 1789. год.; теорија не може бити никад више стварности.

Пруска је војска дакле: добро обучена народња војска, предвођена војничкимъ благородством.

(Продужиће се.)

¹⁾ Осим техничких група — артилерије и Инжинирства, које с тога, што су малене, готово ништа и не значе.

Маршао Бел-Исл своме сину.¹⁾

Из Du Généralat.

Ређимента, коју ти краљ сада повери синкод најбоља је у војсци; њен је потпуковник поштовани војник, који је дуго а честито служио отаџбини својој; сви капетани у ређименти старији су од тебе, и нема ниједнога од њих, кад би се само погледало на њихове личне заслуге, — који не би био вреднији од тебе да се назове **пуковником**: па и опет ти идеш да им будеш старешина: нека ти ова прва мисао не ишчезне никада из памћења твога.

Ја ти не ћу рећи, да заслужиш поштовања о, трупе, којој идеш да заповедаш, — ово би била врло простачка мисао; но ја ти велим, гледај да придобијеш њене љубави. **Пукovníк**, који је прибавио овога драгоценог осећања, у стању је да лако добије и најтеже ствари, док онај што је нема, са највећом муком добија и најпростније. Нек те само заволе синко, и пукovníчка улога постаће ти тек пријатна игра. Љуто би се преварио ако би помислио да се та љубав у ређименте добија попуштањем дисциплине и реда или бескрајним угађањем жеља свију официра твојих: овај начин није ни сигуран ни славан; ти би се и опет преварио, кад

¹⁾ Грофу Жизору, кад му бејаше дата Шампањска рџимента.

Писац Du Généralat-а признаје да су се многе ствари у војсци измениле од времена маршада Исла, али и опет основи овога настављења и начела, која он овде спомиње, остаће у свима временима исти и заслужују, да се вагда штудирају. Пр.

би помислио да би ти једна само врлина, па ма како сретна и сјајна она да је, — добавила овога осећања у војницима; као год што нас не заносе само очи какве женске, већ цео лик и све дражи њене укупно: тако исто и овде тек скуп свију врлина и знања, о којима ћу овде говорити, — чине ону снагу, којом ћеш моћи добавити љубави у твоје рејименте.

Према твоме потпуковнику буди врло пажљив; не издаји никакве заповести док њега за савет не питаш; буди само орган његових тежња, ја сам те често овако световао, овако заповедао, ја ћу то поновити и од сад у век кад ми се год прилика укаже. Ако се ти, по примеру некојих младих старешина, и гда заборавиш према твоме потпуковнику или га омаловажиш, знај да си ме убедио о твоме најпогрешнијему мњењу, и ти ћеш бити жртва свога нерасуђења; твоја рејимента, подељена тобом и њиме, биће грабеж странака и сплетака, и од тада, не бих се могао надати да ћеш и кад моћи што добро учинити.

Одликуј твоје старе капетане, често их питај за савет, и договарај се с њима, убеди их о пријатељству и поверењу твоме. Буди потпора, пријатељ и отац младим официрима: воли остареле ниже офицере и старе војнике, говори им често и вазда с добротом, питај и њих каткад за мњење: старешина овако остаје у век популаран и мио, ово је мени често користило.

Поучавај, дубоко испитуј све офицере из твоје рејименте: ако ово не будеш чинио, ти ћеш се увек варати; ти не ћеш никад моћи да раздикујеш скром-

ност од немања дара; ти ћеш мешати поверење које им снаге улива са празним разметањем; жељу за ред са опасном злотворношћу; љубав према правди и добру са доношењем речи и опадањем, за жељу или неизмерно честољубље; напредовање са неосетношћу и непопуштањем, суровост са наглошћу; ти ћеш веровати у савете, које ти лажно или из интереса донесу, а одбацићеш оне што ти их поштење и истина нуди; ти ћеш мислити да награђујеш врлину, а оно ће то бити само сплетка; држаћеш да заклањаш и чуваш дарове, а оно ћеш само хвалити и бранити сенке њихове.

(Продужиће се.)

Положаји.

Написао Лер.

(Продужење.)

3. **Дужина положаја** треба да одговара броју силе одредове. Кад је дугачак положај, резерва је слаба и положај се може ласно пробити (Ла Ротер 1814 г.)³⁾. Кад је кратак (Маратон) није могуће у један пут увести за напад много војске, одред је у страху да га не побегне део по део.

4. **Крила** треба да су што је могуће боље осигурана од захвата, т. ј. прислоњена у каки му драго земљишни предмет: **приступан**, у ком се случају заузима војском, **неприступан**, када се к њему само крило примагне. Шта је боље: или имати на крилу приступни земљишни предмет или неприступ-

¹⁾ Наполеон је имао 40.000, а положај имађаше 2½ сахата дужине. И Ла Ротерску битку Наполеон је случајно био.

ни? Ово се питање не може безусловно решити. На прилику: да ли је боље примаћи крило уз море или не; решење се ово највише условљава тим, ко морем влада. У опште треба приметити, ма како да су нам крила осигурана, обилажај је у већину случајева могућан. Војна историја казује нам, да нема таквога положаја, који се обићи не може. Као изузетке можемо споменути само Торес-Ведрас (1810 и 1811) и Калдијеро (па и ову последњу обишао је ђенерао Бунапарта). После овога је очевидно, да право средство, којим се можемо осигурати од обилажења, не стоји толико у овој или оној користи, што нам земљиште даје — колико у брижљивоме чувању крила и у искусној употреби резерве.

5. Земљиште пред положајем треба да помаже војсци предустрести непријатеља ватром, и то на великоме одстојању; даље, не сме помагати непријатељу као заклон, и да је принуђен наступати уским фронтом, у стешњеноме реду.

6. Земљиште на положају (т. ј. лице положаја), кријући војску од погледа и зрна непријатељевих, треба нарочито да помаже прелажење (у удесноме тренутку) у наступање, по могућности широким фронтом, дакле, као што је горе примећено, треба да се састоји из одвојених гомила земљишних предмета и са довољно широким просторима међу њима. Положаји, заклоњени с лица приступном препоном, дозвољавају само пасивну обрану, дакле удесно само за слаб одред, кад се ода њ иште да уздржава много већег непријатеља (на прилику заступницом).

Велики одред оваки положај не тражи. Закраћујући наступну снагу, он у исти мах не осигурава

бранноца, јер као што то војна историја прича, непријатељ их обично недирнуте обиђе (положајна система; Фридрих у седмогодишњему рату).¹⁾

7. Земљиште, које положају самоме даје заклона резервама, не треба да закрађује ни управљањима, а нарочито да не спречује слободно кретање у свима правцима. Ето с чега разне препоне, које положај секу (као на прилику јаруга Миленфлиска на положају код Фридланда, или Плауенска јаруга, другога дана борбе код Дражђана), треба брижљиво избегавати, осим ако има довољно путова.

8. Земљиште за леђима, које има одвојене групе предмета ал помажу добро обрани, — не треба у исто доба да спречавају слободно одступање у што је могуће ширем фронту (Фридланд 1807, Липиска 1813).

Но оваквих положаја, који би свима реченим захтевима одговорили, — у природи нема. Ка овоме идеалном положају најближе стоје ови: положај код Ватерлоа (1815), који изабра Велингтон пред Врислом; положај код Краоне, који заштићаваше корпус грофа Воронцова у 1814 год.²⁾ Суштина ствари и стоји обично у томе, да се од свију положаја (на које наиђосмо) избере најбољи, т. ј. такав, који би најближе од свију одговарао захтевима идеалнога положаја, и на послетку, ако времена буде усавршити положај, т. ј. уништити му махне; ово се чини или ваљаним распоређајем војске на њему (на при-

¹⁾ Није најзгоднији положај онај, који је најмање приступан, већ онај, што највише непријатељу прети.

Пексан.

²⁾ Опис и разговор о овоме положају доћи ће ниже.

лику, да се заштити не заклоњено крило приближи се њему резерва или део њен; војска и земљиште уопште допуњују једно друго), или шанчевским пословима, који се деле на активна, уређење удесних путова у свима правцима, и пасивна, уређење што се тиче утврђења и разних препрека наступању непријатељскоме. На прва средства треба особиту пажњу обратити.

Положаји су или: одвојени предмети (малени положаји), или скуп од неколико земљишних предмета (положаји за веће снаге), или на послетку, простране препреке (реке, низ брегова.....) тако зване браничке линије.

Заузимање, напад и обрана одвојених земљишних предмета.

1, Насипи, канали, ровови, јаруге могу послужити као заклон стрелцима и њиховим резервама, у опште за ситнија густа одељења а само у ретким приликама и већим одељењима (усечен пут у положају код Ватерлоа; насип железњака у борби код Вајцена). Насипи по негда заклањају артилерију, ако им висина није велика ($2\frac{1}{2}$) или ако су у њима прорези начињени. Тада они у опште отежавају кретање, а по негда (насип 1·0 висок с ровом 2·0 широким) и са свим заустављају коњицу и артилерију, тако да је пролажење преко њих могуће само на мостовима и нарочитим постројима за спуштање.

У борби код Санта Лучије (1848), узрок пропасти 60.000 Сардинаца против 20.000 Аустрија-

нада (кои беаху на дужини више 1 сахата протегнути) стои још у оним тешкоћама, на које наиђоше Сардинци наступајући земљиштем, које беше свакојачко испресецамо лавиринтом насипа, састављених све из самога округлога камена. Овака земљишта, истина су удесна као заклон, ал треба знати да за онога што наступа не вреди толико заклон, колико што је могуће лакше и брже кретање.

2. Висине.

Висине помажу бранитељу својим надвишавајућим положајем, па дакле и заклањају војску, а олакшава преглед снаге непријатељске. **Што се ватреног оружја тиче**, ту треба приметити, да је на неравноме земљишту снага ватре у опште мања, нарочито при пуцању одоздо на више. (Продужиће се.)

ТАКТИКА ДРАГОМИРОВЉЕВА кроз 10 дана штампу и биће готова најдаље до 15. Марта. Препрека никаквих нема и књига ће за цело изићи. Молимо гг. скупљаче да похитају. Рок уписивању продужујемо до конца Фебруарија.

Београд, 16. Јануарија 1868.

ТРИ СРПСКА ОФИЦИРА.

Ми пиљемо „Војина“ свима досадашњим уписницима; ал који не би имао вољу држати га, нека нам одмах врати. У исто време молимо дужнике од 1867 год. да нам новце што пре пошљу.